

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

Миколаїв

2025

Редакційна колегія вісника:

Берестнев В. Б., заслужений тренер (Миколаїв);

Бобіна О. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);

Гогоренко О. В., канд. філол. наук (Миколаїв);

Деркач В. М., заслужений тренер, канд. наук з фіз. виховання та спорту, доц. (Миколаїв);

Карсканова С. В., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);

Коваль С. С., канд. фіз.-мат. наук, доц. (Миколаїв);

Матвієнко Л. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);

Матійко О. В., заслужений діяч мистецтв (Миколаїв);

Міняйлова А. В., канд. пед. наук, доц. (Миколаїв);

Наливайко В. С., канд. техн. наук, проф. (Миколаїв);

Трибулькевич К. Г., д-р пед. наук, доц. (Київ);

Філатова О. С., д-р філол. наук, проф. (Миколаїв);

Філіппова Н. М., канд. філол. наук, проф. (Миколаїв);

Чугуєва І. Є., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);

Шаповалова І.В., канд. філос. наук, доц. (Миколаїв).

Відповідальний за випуск: **Бобіна О. В.**

Друкується за рішенням Вченої ради Навчально-наукового гуманітарного інституту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Протокол № 4 від 26.11.2025 р.).

Г94 Гуманітарний вісник НУК: збірник наукових праць. – Миколаїв: Ілліон, 2025. – Вип. 18. – 382 с.

У віснику опубліковані статті, що узагальнюють досвід роботи та результати досліджень у сфері вищої освіти та інших галузях знань. Основні рубрики вісника відповідають напрямам гуманітарної підготовки та соціально-гуманітарної освіти, яка здійснюється Навчально-науковим гуманітарним інститутом Національного університету кораблебудування. Вісник розрахований на викладачів, наукових працівників, фахівців, молодих науковців у сфері вищої освіти.

УДК 001(062.552)

© Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, 2025

**БОБІНА ОЛЕГ – ДИРЕКТОР НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО
ГУМАНІТАРНОГО ІНСТИТУТУ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КОРАБЛЕБЕДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА**

Шановний читачу!

Ви тримаєте в руках, а якщо забажаєте то, і почитаєте цікавий і незвичайний вісімнадцятий випуск Гуманітарного вісника НУК.

Цей номер відкривають матеріали підготовлені учасниками проєкту «Подолання розриву: розбудова потенціалу інклюзивної освіти в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях».

Проєкт почав реалізовуватися на початку 2025 р. за сприяння ЮНІСЕФ. Започатковано проєкт Командою академічних менеджерів НУК, реалізується командою викладачів і психологів НУК. Супроводжує проєкт команда одеського регіонального офісу ЮНІСЕФ.

Ці тексти – результат річної діяльності всіх учасників проєкту. Адже, щоб не придумав AI живий, реальний досвід, емоції і переживання він не передасть. Дякуємо нашим колегам які довірили плоди своєї праці Гуманітарному віснику.

Друга частина нашого збірника – роботи учасників XIII конференції «Миколаївщина і Північне Причорномор'я 2025». Ми друкуємо тези нашої конференції в нашому збірнику. Це має додати йому науковості, репрезентативності, сприяти поширенню Гуманітарного вісника серед колег і студентів.

Наступні частини вже є традиційними і містять результати роботи наших викладачів і студентів.

Тож читайте, рецензуйте і «кидайте» відгуки на електронну пошту oleg.bobina@nuos.edu.ua

Залізко А. С.

студент спеціальності 121 Інженерія програмного забезпечення, Навчально-науковий інститут комп'ютерних наук та управління проєктами Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв),
zalizkoartem28@gmail.com

Шаповалова І. В.

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

---

ФОРМУВАННЯ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я (КІНЕЦЬ XVIII СТ. – XIX СТ.)

У статті розглянуто процес формування багатонаціонального культурного середовища Північного Причорномор'я України наприкінці XVIII ст. – у XIX ст. Проаналізовано основні історичні, соціальні та політичні чинники, що сприяли заселенню регіону представниками різних народів та створенню унікального культурного простору. Показано взаємодію етнічних спільнот у контексті імперської політики, економічного розвитку та релігійного різноманіття.

Ключові слова: *Північне Причорномор'я, багатонаціональне середовище, колонізація, культура, етнічні спільноти, XIX століття.*

На зламі XVIII–XIX століть територія Північного Причорномор'я України переживала важливий етап історичного перетворення: після багатьох віків становлення кочових, осілих і імперських утворень, регіон увійшов до складу Російської імперії, що дало старт активній колонізації, заселенню та культурному перемішанню різних етнічних груп. Наприкінці XVIII століття, унаслідок російсько-турецьких війн та анексії територій, був відкритий шлях до

Чорного моря, що створило сприятливі передумови для міграцій і зміни етнонаціонального складу [5].

У цей період сформувалось своєрідне багатонаціональне середовище: українці, росіяни, греки, німці, болгари та інші національні групи знаходили собі місце в новій соціально-економічній ситуації регіону. Наприклад, греків та інших християнських вихідців переселили з Криму або залучили до земель вздовж Азовського і Чорного морів, надаючи їм земельні ділянки, свободу віросповідання та інші пільги [3].

З одного боку, імперська адміністрація сприяла створенню нових міст і поселень: так утворилась поширена практика колонізації південно-степових територій, заснування християнських і іноземних колоній. Так, німецькі колоністи (часто лютерани або меноніти) почали селитись у цих краях наприкінці XVIII ст. – на початку XIX ст., що свідчить про зростання етнічного різноманіття [4].

Українські поселення також відігравали важливу роль: козацтво, що звільнилось або переселилось, разом із селянами з лівобережних губерній прибувало на новоосвоєні землі. Так, у 1795 р. в Чорноморії мешкало близько 25 000 осіб, з них 17 000 чоловіків-воїнів; протягом наступних десятиліть підсилилась міграція з Полтавської, Чернігівської і Харківської губерній – понад 100 000 осіб упродовж близько 40 років.

Культурне середовище формувалось під впливом цієї етнічної мішанини: з одного боку, українська традиція, з іншого – імперські адміністративні, колоніальні практики й поселення іноземців, які приносили власні вірування, мови, звичаї. У нових містах і селищах почали створюватися громади греків, болгар, німців із власними церквами, школами, організаціями. Наприклад, греки, які переселились з Криму, заснували поселення між Маріуполем і Донцем, в яких поряд з українцями, росіянами і німцями складався особливий етнокультурний мікс [3].

Економічні чинники теж сприяли такому формуванню: відкриття нових земель, розвиток сільського господарства, торгівлі та транспорту на узбережжі

Чорного моря й Азовського моря створювали попит на робочу силу й переселенців. Колоністам часто надавалися доволі значні пільги: звільнення від податків, самоврядування в громаді, можливість зберегти мову та віросповідання. Це підсилювало залучення різних національностей [1, 5].

Не менш важливим був чинник геополітичний і стратегічний: Російська імперія, отримавши вихід до моря, прагнула контролювати ці простори, утримувати їх через переселення лояльних груп, зменшуючи вплив кочових народів і ослаблюючи позиції Османської імперії та Кримського ханства. Це створювало умови для зміни як адміністративного устрою, так і етнокультурної структури регіону [1; 5].

У процесі формування багатонаціонального середовища також існували виклики – це були культурні, мовні й релігійні бар'єри, а також економічні нерівності між групами. Наприклад, іноземні колоністи мали певні преференції, українські переселенці могли спиратись на козацькі традиції, тоді як корінне татарське чи ногайське населення поступово втрачало статус і землі. Ці процеси призводили до зникнення або трансформації локальних культурних моделей та прискорювали інтеграцію в імперську систему.

Значущим аспектом було також утворення міських центрів, де відбувався інтенсивний міжетнічний контакт. Наприклад, у регіоні Північного Причорномор'я місто Одеса було засноване в 1794 р. і стало одним із центрів переселень, торгівлі й культурного обміну: українці, греки, євреї, німці й росіяни співіснували, що створювало новий тип полікультурної міської спільноти [1].

Отже, наприкінці XVIII ст. – у XIX ст. Північне Причорномор'я стало своєрідним місцем «зустрічі» культур і національностей: тут поряд з українськими селами, російськими козачими станицями, іноземними колоніями виникали спільноти, де сформувалися багатоманітні культурні середовища. Цей регіон був не просто ареною імперського заселення, але й лабораторією створення нового типу польових суспільств, у яких етнічна мішанина і культурна взаємодія стали звичним явищем.

Таким чином, багатонаціональне культурне середовище Північного Причорномор'я кінця XVIII ст. – XIX ст. виникло внаслідок поєднання імперської політики, економічної активності та переселенських процесів, і стало значущим чинником трансформації півдня України в простір, де національне та культурне різноманіття стало нормою.

Джерела і література

1. Історична правда. Історія «Новоросії» та її етнічний склад у XIX сторіччі. *ІстПравда*. 2014. № 7. (online). Доступ: https://www.istpravda.com.ua/articles/2014/05/7/142762/view_print_ (дата звернення: 28.10.2025)
2. Презентація «Етнічна і регіональна специфіка». *Naurok*. Слайд 23–26. Доступ: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-etnichna-i-regionalna-specifika-94841.html> (дата звернення: 28.10.2025)
3. Ukrainian Greeks. *Wikipedia*. Доступ: https://en.wikipedia.org/wiki/Ukrainian_Greeks (дата звернення: 28.10.2025)
4. Black Sea Germans. *Wikipedia*. Доступ: https://en.wikipedia.org/wiki/Black_Sea_Germans (дата звернення: 28.10.2025)
5. Київська духовна академія і семінарія. Курс історії України. Тема 3: «Природно-географічний фактор в історії України». *Київська духовна академія і семінарія*. Режим доступу: https://kdais.kiev.ua/event/kurs_istorii_ukrainy_3 (дата звернення: 28.10.2025).

Zalizko A. S., *Student of the Specialty 121 «Software Engineering», Educational Research Institute of Computer Science and Project Management of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), zalizkoartem28@gmail.com*

Shapovalova I. V., *Associate Professor of the Department of Social and Humanitarian Sciences and Philosophie, Educational and Research Institute of Humanities of Admiral*

Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv),
iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

The Formation of a Multinational Cultural Environment in the Northern Black Sea Region (Late 18th – 19th Centuries)

This article examines the process of forming a multinational cultural environment in the Northern Black Sea region of Ukraine in the late 18th and 19th centuries. It analyzes the main historical, social, and political factors that contributed to the settlement of the region by representatives of different peoples and the creation of a unique cultural space. It shows the interaction of ethnic communities in the context of imperial policy, economic development, and religious diversity.

Keywords: Northern Black Sea region, multinational environment, colonization, culture, ethnic communities, 19th century.